

Villa Fristaden i Graneberg

Gunnar Westermark, ordf i UFF, april 2024.

Foto 2024 av Gunnar Westermark

Villa Fristaden är en av de äldre sommarstugorna belägen utefter Ekoln, i Granebergsområdet, ett par fastigheter väster om Alnäs, om man går Strandpromenaden från Flottsundshållet. Denna fastighet byggdes 1897 som sommarställe åt Gustava och Thore Fries (därav namnet Villa Fristaden). Granebergsområdet ägdes vid denna tid av Ultuna Lantbruksinstitut, men 1926 övergick äganderätten till Spårvägsaktiebolaget Uppsala-Mälaren. Detta bolag sålde sedan tomträtter i området. En av Thore Fries söner, Robert Fries, gift med Nanna Curman skaffade lagfart på fastigheten 1928. Fastighetsbeteckningen var då Ultuna 1²¹ och Robert Fries köpte fastigheten för 7 700kr enligt köpebrevet.¹

Redan året därpå, 1929, donerade Robert Fries och han hustru Nanna Villa Fristaden till Uppsala universitet. Både Robert och hans far hade utbildat sig och tjänstgjort vid Uppsala Universitet i ämnet botanik. Se bilaga 2.

Gåvobrevet daterat 15/10 1929 finns i sin helhet som avskrift i bilaga 1. I bilaga 2 ges en kort biografi över Thore Fries respektive hans son Robert Fries.

År 1941 säljs fastigheten Villa Fristaden nu med fastighetsbeteckning Sunnersta 168:2 till Uppsala stad för 18 000 kr. I köpekontraktet (nr 217 år 1941 Tiunda dagbok:

Lagfartsärenden Uppsala läns domsaga bifogas en skrivelse om hur donationsvillkoren följts). Se bilaga 3.

År 2018 säljer Uppsala kommun fastigheten Fristaden till Uppsala kommun Sport och Rekreativfastigheter AB” (sedermera Uppsala Arenor och Fastigheter). Pris 3.1 miljon kronor.

Det historiska dokumentet om fastigheten – donationshandlingen - finns också att tillgå i Fritidsfiskarföreningens klubbhus samt på Folkrorelsearkivet i Uppsala. Lantmäteriets senaste uppgifter om fastigheten Uppsala Sunnersta 168:2 kan beställas därifrån.

Aktuell verksamhet

De föreningar som idag är verksamma här är Upplands Fritidsfiskarförening (UFF) som disponerar huvudbyggnaden som klubbhus, kanotsällskapet ÄGIR som disponerar byggnaderna öster om huvudbyggnaden samt tre föreningar som tillsammans disponerar den stora byggnaden på västra sidan.

UFF - som idag har drygt 200 medlemmar och 58 båtplatser - grundades 1966 och har funnits på denna plats sedan 1977. UFF är ansluten till Sportfiskarna och har hemsida; <https://www.upplandsff.org/>. För kontaktuppgifter se annat anslag på tavlan. Föreningens huvudsyfte är att främja fritidsfiske med handredskap och gemenskap, hålla fisketävlingar, betesbytdagar, vid möjlighet (personella resurser) intressera ungdomar för fritidsfiske i samarbete med skolor t.ex. på friluftsdagar.

ÄGIR bildades den 19 mars 1929 av ett tjugotal kanotister från IK Sirius förutvarande kanotsektion. Det skedde vid ett litet kanothus i stadsdelen Tullgarn i Uppsala alldeles invid Fyrisån. Klubben växte, ytterligare ett hus byggdes på samma plats, och en hyrd kanotlada vid Fyrisåns mynning vid Flottsund tillkom på 50-talet. Det inte alltför rena vattnet i Fyrisån och det så småningom otidsenliga kanothuset vid Tullgarn i Uppsala gjorde att sällskapet började se sig om efter ett nytt kanothus ute vid Ekoln. Officiellt invigdes Ägirs tredje kanothus vid Villa Fristaden 1973, fast sällskapet egentligen redan varit där några år.

Forspaddlarna i Ägir valde i början av 80-talet att bilda en egen klubb och det blev Uppsala paddlarklubb.

Tävlingsverksamheten har skördat många fina placeringar genom årtionden, både inom och utanför Sverige. Motions- och utfärdspaddlandet har de senaste åren ökat kraftigt i landet och i Ägir. Genom förtätning och nybyggnation ökades antal platser för kajaker i kanothuset till ca 240, men är ändå sedan flera år fullbelagt. Vi arbetar med att ytterligare öka antalet kanotplatser för Uppsalaborna! Omklädningsrum, samlingslokal och ett gym inryms numera i lokalerna.

I nuläget har KS Ägir 435 medlemmar. Mer att läsa om KS Ägir finns på www.ksagir.se, och vi nås på kontakt@ksagir.se.

Ytterligare tre föreningar huserar i den västra byggnaden på tomt.

Bilaga 1 Gåvobrevet till Uppsala universitet 1929-10-12

”Till minnet av undertecknad Rob.E. Fries föräldrar, professor Thore Magnus Fries och hans maka Gustava Fries, vilka tillsammans uppförde den oss nu tillhöriga villan ”Fristaden” och på denna av dem högt älskade plats njöto sommarvila under en lång följd av år, överlämna vi härmed – i syfte att på detta sätt kunna bereda liknande uppfriskande sommarvila åt därtill behövande inom en kår, vid vilken Thore och Gustava Fries voro varmt fästade – till Uppsala universitet såsom gåva denna vår villafastighet ”Fristaden”, bestående av lägenheten Ultuna 1²¹ om 0.6780 hektar i Bondkyrko socken av Uppsala län tillika med å fastigheten uppförda byggnader samt i denna befintliga möbler och annan lösegendom. För gåvan skola gälla följande ändamålsbestämmelser och villkor:

1. Villan skall av universitetet hyresfritt upplåtas för sommarvistelse åt familjer inom universitetets lärare- eller övriga ämbetsmannakår eller åt änka eller barn till medlemmar eller f.d medlemmar av sagda kår.
2. Det skall tillkomma universitetets drätselnämnd att för varje särskilt fall, efter ansökan eller eljest, bestämma om villans upplåtande för i detta gåvobrev angivna ändamål.
3. Skulle i en framtid någon ändring i ovanstående bestämmelser befinnas erforderlig eller önskvärd, må universitetskanslern därom besluta på framställning direkt från drätselnämnden, dock så att gåvans syfte enligt ovanstående alltid iakttags. Skulle till följd av bebyggelsens framträngande intill villafastigheten eller på grund av andra förändrade förhållanden, fastigheten befinnas icke längre ägnad tillgodose det syfte att bereda sommarvila, som med densamma är avsett, må likaledes på framställning av drätselnämnden försäljning av fastigheten äga rum, skolande köpeskillingen användas till motsvarande ändamål vare sig genom inköp av annan lämplig fastighet eller genom avkastningens utdelande genom drätselnämnden för beredande av samma förmån, som fastigheten varit avsedd giva. Under någonderas vår livstid må nu angivna ändring eller försäljning ej ske utan vårt medgivande.

Härjämte överlemna vi ett kontantbelopp av 5000 kronor att användas till bekostande av eventuell erfoderlig gåvoskatt i övrigt till bildandet av en fond, vars årliga avkastning, sedan 1/10 av densamma lagts till kapitalet för dessförstärkande skall användas till bestridande av kostnaderna för fastigheten och dess underhåll. Skulle den i punkt 3 angivna försäljningen ega rum och någon ny fastighet ej inköpas, skola köpeskillingen och nyss nämnda underhållsfond sammanslås och av universitetet i angivet syfte förvaltas under namn av ”Fristadsfonden”.

Bergianska trädgården den 12 oktober 1929.

Rob. E. Fries   Nanna Fries

Bilaga 2. Kort biografi över de första ägarna av Villa Fristaden, hämtade från Wikipedia.

Thore Magnus Fries (1832-1913) var född i Femsjö socken, Jönköpings län som son till botanikern Elias Magnus Fries. Han studerade i Uppsala: fil.mag (1857 och docent i botanik (1862) och blev 1857 fil.mag och därefter docent i botanik 1862. Han var professor i botanik 1877-1899 och ledamot av Kungl Vetenskapsakademien. Han var också ledamot av styrelsen för Ultuna Lantbruksinstitut (1882-1884) och rektor för Uppsala Universitet (1893-1899). Han ägnade sig främst åt lavarna och högnordiska arktiska fanerogamer. I detta företag han resor till Finnmarken, Spetsbergen och Grönland.

Robert. E. Fries (1876-1966) född i Uppsala och son till Thore Magnus Fries. Liksom sin far doktorerade han i botanik vid Uppsala universitet. Hans inriktning var mykologi. Amanuens vid Uppsala botaniska trädgård 1908-1911. Han var professor Bergianus och föreståndare för Bergianska stiftelsen 1915-1944. Invald i Kungliga vetenskapsakademien 1926. Mellan 1924 och 1947 var han ordförande i Svenska Linnésällskapet.

Bilaga 3 Villa Fristadens kontrakt efter försäljningen till Uppsala stad 1941. Avskrift.

”Till Herr Kanslern för rikets universitet

Genom gåvobrev den 12 oktober 1929 hava professor Robert E. Fries och hans hustru Nanna Fries till Uppsala universitet överlämnat den dem tillhöriga villafastigheten Ultuna 121 i Bondkyrko socken av Uppsala län, benämnd Fristaden. I gåvobrevet föreskrivss bl. a. att, därest, till följd av bebyggelsens framträngande intill villafastigheten eller på grund av andra förändrade förhållanden, fastigheten icke längre ägnad tillgodose det syfte att bereda sommarvila åt personer tillhörande universitetets lärarkår m.fl., som med densamma vore avsett, universitetskanslern på framställning av drätselnämnden kunde besluta att försäljning av fastigheten skulle äga rum, dock att under donatorernas livstid försäljning ej finge ske utan deras medgivande.

Då sådana ändrade förhållanden numera vore förhanden, att försäljning syntes böra ske och sedan donatorerna förklarat sig villiga lämna sitt medgivande därtill, uppdrog drätselnämnden den 10 februari 1939 åt räntmästaren att undersöka möjligheten att försälja fastigheten. På grund av sedan år 1939 rådande förhållanden har dock icke något antagligt köpebud å fastigheten kunnat erhållas. Nu har emellertid Uppsala stads drätselkammare uti avgifvet köpebud förklarat sig vilja för stadens räkning förvärva fastigheten för ett pris av 18 000 kr under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande. **Det är staden avsikt att ställa fastigheten till förfogande förstadens barnavårdande myndigheter.**

Drätselnämnden har i anledning härav låtit saluvärdera fastigheten genom två sakkunniga ....., och dessa sakkunniga hava uti en av den 18 april 1941 avgiven värderingshandling, varav avskrift bifogas, förklarat sig finna den givna köpeskillingen utgöra skälig betalning för fastigheten.